

conținând diverse «sfaturi». Opera a fost căutată<sup>1</sup>. Același scriitor a dat apoi *Radá otce k synu* (Învățăturile unui tată către fiu). E aci un amestec de învățătură morală și cavaleriească, pentru ca tânărul să devină un «nobil desăvârșit»<sup>2</sup>. Literatura de aspect parenetic, inspirată și concepută laic, coboară la realități istorice și sociale.

În sensul acesta nou, Baldassare Castiglione scrie *Il Cortegiano*<sup>3</sup>. E cea mai ilustră operă a genului în spiritul Renașterii. De remarcant faptul că autorul a fost îndemnat s-o scrie — mărturisește singur — și de *Ciropedia* lui Xenofon, pe lângă *Republica* lui Platon și *De oratore* al lui Cicero. Castiglione prezintă într-o formă cumpănită tipul ideal al curteanului instruit. Scrisă intenționat într-un grai italian viu și expresiv, opera a fost tipărită în numeroase ediții și tradusă în multe limbi moderne<sup>4</sup>.

Umanistul polon Łukasz Górnicki, care făcuse studii în Italia între 1556—1559, o prelucrează liber, înlocuind numele personajelor, adăugând elemente folclorice și lăsând la o parte ceea ce nu se potrivea cu viața unui curtean polon<sup>5</sup>. Opera lui Górnicki are o valoare literară deosebită<sup>6</sup>. De altfel, se poate spune că tema favorită a literaturii polone din secolul XVI este «virtutea» omului<sup>7</sup>. În acest sens a creat și M. Rej.

În rindul acelorași scrieri literare se așează și realizarea spaniolului Antonio de Guevara: *Libro aureo del gran emperador Marco Aurelio con el Relox de Principes*, tradusă în multe limbi, iar în românește prelucrată de N. Costin sub titlul *Ceasornicul Domnilor*<sup>8</sup>. Preocuparea educării fiilor de monarhi, în vremea Renașterii, a fost extrem de vie și tratatele laice, alcătuite cu acest scop, s-au răspândit vertiginos. S-a ajuns apoi și la lărgirea cercului celor educați, nemărginindu-se numai la principii. Astfel, în Polonia, în sec. al XVI-lea, Stanisław Koszutski traduce și publică în 1588 opera umanistului neamț Reinhard Lorichius, *De institutione principum*, cu scopul de a învăța

<sup>1</sup> Pentru regele ceh Ludovic (1516—1526), Jan Dobrovski a tradus-o din cehă în latină și s-a tipărit în mai multe ediții: Nürnberg, 1520; Cracovia, 1521; Breslau 1614. O traducere germană a dat Venzig: *Der Neue Rath des Hern Smil von Pardubic*, Leipzig, 1850, citat de A. N. PYPIN și V. D. SPASOVICI, *Обзор истории славянских литератур*, St. Petersburg, 1865, p. 262.

<sup>2</sup> PAVEL VÁSÁ și ALOIS GREGOR, *Katechismus dějin české literatury*, Brno, 1925, p. 29; ȘT. CIOBANU, *Istoria lit. rom. vechi*, București, 1947, p. 76.

<sup>3</sup> Cf. și P. P. PANAITESCU, *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, București, 1946, p. 19.

<sup>4</sup> Ediția princeps a apărut la Veneția în aprilie 1528. La sfârșitul anului o nouă ediție la Florența, urmată de trei reproduceri. În 1529 o nouă ediție la Parma, iar în 1533 alta la Veneția etc. S-a tradus în spaniolă, franceză, engleză, germană și chiar flamandă. Cf. C. ANTONIADE, *Principese, curteni și curtizane*, București, 1939, p. 137. și urm.

<sup>5</sup> Cf. AL. BRÜCKNER, *Dzieje narodowej literatury polskiej*, Varșovia, 1924, t. I, p. 79.

<sup>6</sup> Ediția princeps: LUKASZ GÓRNICKI, *Dworzanin polski* (Curteanul polon), Cracovia, 1566, reproducă după primul războiu mondial de prof. Stan Lempicki în «Wielka Biblioteka», Varșovia, f.a. 362 p.; o nouă ediție critică a dat Roman Pollak în «Biblioteka Narodowa», Nr. 109, Cracovia, 1928. S-a tradus și în germană mai târziu: *Der polnische Demokrit als Hofmann*, Stuttgart, 1850. Pentru valoarea operii citez P. CHMIEŁOWSKI, *op. cit.*, I, p. 192 și IGŃ. CHRZANOWSKI, *Historia literatury Polski*, ed. X, Cracovia, 1930, p. 141—142.

<sup>7</sup> JULIAN KRZYŻANOWSKI, *Literatura polska*, în «Świat i życie», t. IV, (Liov, 1936), col. 224—225.

<sup>8</sup> Ediția princeps a originalului apare anonim la Sevilla în 1528; ediție refăcută și semnată: 1529. Pentru răspândire și versiunea românească: N. CARTOJAN, *Ceasornicul Domnilor*, București, 1941, p. 12 și urm.